

Garrelsweer, 29 september 1983

Aan de Provinciale Groninger Molencommissie

G R O N I N G E N .

Geachte commissie,

Het voornemen van het Waterschap Fivelingo om in het kader van de ruilverkaveling Loppersum-Stedum de Kloostermolen uit de nabijheid van ons dorp te verplaatsen naar Garreweer - waarvan reeds enkele jaren sprake is - achten wij onaanvaardbaar. Deze watermolen is niet slechts voor de omgeving van grote landschappelijke betekenis, maar is daarnaast uit cultuur-historisch oogpunt ten zeerste met dit gebied verbonden.

Blijkens het kasboek van de voormalige Garrelsweerster Kloostermolenpolder werd in 1616 de Kloostermolen onder Garrelsweer gesticht. Of er voordien ook reeds een bemaling was blijkt niet uit het kasboek, terwijl het notulenboek van latere datum is. De Kloostermolen vormt met de tochtsloot, waarlangs het water wordt aangevoerd, het Vismaar (als verbinding met het Damsterdiep) en de til in de Stadsweg één geheel. Een en ander toont hoe de afwatering voor het gebied ten zuiden van het Damsterdiep eeuwenlang is geweest. Door de aanleg van een dijk, ongeveer langs de zuidzijde van de huidige Stadsweg, werd het achtergelegen gebied belangrijk eerder aan de opslibbende werking van de zee onttrokken dan het noordelijk gelegen, aanzienlijk later ingepolderd gebied; hieruit is het grote hoogteverschil te verklaren tussen de noordelijke landerijen en het door de Kloostermolen te bemalen gebied ten zuiden van het Damsterdiep.

In de kroniek van Emo en Menko betreffende het klooster Bloemhof te Wittewierum wordt bij het jaar 1248 als gevolg van een storm een doorbraak vermeld van een binnendijk aan de zuidzijde van de Delf (thans een deel van het Damsterdiep), waardoor het grootste gedeelte van de rogge verloren ging. De naam Bovendijks (het oostelijke gedeelte van Garrelsweer) herinnert nog aan deze dijk. Nadien wordt nog melding gemaakt van een doorbraak van de sluis in de Fiskmare in 1262, waardoor de landerijen weer onderliepen, totdat met de hulp van de broeders van het klooster de sluis werd hersteld. Zowel de naam van de voormalige polder alsook van de molen wijzen op de vroegere relatie met Bloemhof.

Abel Eppens tho Equart vermeldt in zijn kroniek op 23 mei 1568 een schermutseling - als voorspel van de slag bij Heiligerlee - tussen de troepen van Graaf Lodewijk en die van Aremborg tussen Garrelsweer en Merumertil "up Vysschcommerziel". Op de kaart van Egbert Haubois, stadsbouwmeester van Groningen, uit 1640, aangevende het gebied rondom het Damsterdiep alhier, is deze sluis aangegeven. Het betreft hier dus een eeuwenoude afwatering, kenmerkend voor het laag gelegen gebied ten zuiden van het Damsterdiep.

Ongeschonden handhaving van het Vismmar en van de til ter plaatse van de uitmonding in het Damsterdiep (midden in het dorp), achten wij fierhalve van het grootste belang. De molen, als monument aangewezen, vormt als voornaamste bestanddeel, hiermede zulk een eenheid, dat verplaatsing van een dergelijk cultuur-historisch erfgoed zich hiermede niet verdraagt.

Het is regel dat monumenten ter plaatse worden gehandhaafd ingeval van restauratie, ook indien het oorspronkelijk gebruik (reels) verloren is gegaan. Dit uitgangspunt voor vele molens en andere monumenten dient evenzeer voor de Kloostermolen te gelden. Op de huidige plaats is er sprake van een monument, bij verplaatsing waarbij de relatie met een eeuwenoude omgeving wordt verbroken, zal de monumentale waarde grotendeels verloren gaan.

Een verplaatsing van deze molen lijkt ons bovendien niet denkbaar in een goed ruilverkavelingsbeleid. Elke ruilverkaveling zal ongewild een zeer negatieve invloed op het landschap hebben. Door perceelsvergroting, nieuwe ontsluitingswegen en bredere sloten zal het kleinschalig karakter, dat dit gebied kenmerkt, verloren gaan. Vanwege de agrarische belangen die hiermede zijn gemoeid, zal deze tol moeten worden betaald. Doch dan mag anderzijds worden verwacht dat waardevolle elementen, waarvan in dit geval sprake is, ter plekke worden gehandhaafd, met welk laatste de huidige voornemens volkomen in strijd zijn. Binnen de ruimte die een ruilverkaveling biedt moet het mogelijk zijn deze molen, al ware het slechts uit recreatieve overwegingen, op bepaalde dagen als zodanig te gebruiken. Voorts zou in het kader van het provinciale plan voor rijwielpaden, een dergelijke route bijlangs de molen - als beeldbepalend element - kunnen worden aangelegd, waardoor zulk een pad aanzienlijk aan waarde zou winnen. Als gevolg van de ruilverkaveling en van de omschakeling van akkerbouw op veehouderij biedt het landschap minder afwisseling, zodat een watermolen met bijbehorende afwatering als steunpunt in een dergelijke route, zeer waardevol lijkt. De Kloostermolen, die thans - zoals meerdere watermolens - enigszins verloren in het landschap staat, wordt dan weer toegankelijk en komt dicht bij de bevolking, hetgeen uit het oogpunt van monumentenbeleid valt toe te juichen.

De situatie is binnen het onderwerpelijke gebied de laatste eeuwen niet gewijzigd. De Kloostermolen staat weliswaar op enige afstand van het dorp, doch er is steeds een duidelijke, zichtbare, binding mee geweest. In de loop der jaren heeft Garrelsweer reeds twee molens verloren (de oliemolen omstreeks 1905 en de korenmolen in 1953). Door een verplaatsing zou ons dorp de laatste molen verliezen. Dit raakt niet slechts Garrelsweer, doch een veel groter gebied. In wijde omgeving wordt niet zulk een ongeschonden situatie op het gebied van afwatering aangetroffen als juist hier. De nieuw gedachte situering is hiermede niet te vergelijken. Van de omgeving rondom de watermolen "Meervogel" te Hoeksmeer is door de bouw van het gemaal het karakter te veel geschonden.

Weliswaar zal door de aanplant van het populierenbos ten westen van de Kloostermolen de windvang momenteel zeer beperkt zijn, doch dit is slechts een tijdelijke situatie. Na een beperkt aantal jaren zijn deze bomen kaprijp zodat alsdan deze ongunstige omstandigheid zal zijn verdwenen en vrije windvang weer is verzekerd. Vanwege een tijdelijke belemmering zal een vanouds bestaande situatie - met name in geval van een monument met bijbehorende afwatering - niet mogen worden opgeofferd. Bovendien had het waterschap deze belemmering kunnen voorkomen indien destijds bezwaar tegen deze aanplant was gemaakt. Dit is evenwel niet gebeurd en het wordt onjuist geacht deze tijdelijke hinder mede als reden van verplaatsing aan te voeren.

Door vroerlopig slechts een beperkt aantal bomen te kappen zal de molen vanuit het dorp weer zichtbaar zijn, hetgeen al een grote aanwinst zou betekenen. Bovendien zal blijkens bijgaande notitie van het K.N.M.I. de windreductie vrijwel worden opgeheven door de bomen rond de molen te kappen tot op 200 m. afstand. Mocht over genoemde als ook over een kortere afstand voorshands geen overeenstemming zijn te bereiken met de eigenaar van het populierenbos, dan zal gewacht moeten worden tot het tijdstip dat de bomen kunnen worden gekapt en de belemmering in het gebruik geheel zal zijn vervallen. In het bestemmingsplan "Buitengebied" zouden voor een strook van 200 m. rondom de molen beperkende bepalingen kunnen worden opgenomen, zodat een blijvende vrije windvang voor de toekomst zeker is gesteld. Wij menen dat in plaats van uit te gaan van een verplaatsing van de molen in deze richting een oplossing dient te worden gezocht.

Aangezien momenteel door de overheid geen gelden ter beschikking kunnen worden gesteld voor restauratie van molens en derhalve dient te worden gewacht op verbetering van de economische situatie, lijkt het ons raadzaam, teneinde verder verval te voorkomen, de molen ter plaatse te conserveren. Door deze tijdelijke oplossing, die ook reeds in een ander geval werd toegepast, blijft de molen voor de historische omgeving bewaard. De tijd werkt in dit geval mee, daar de periode tussen het herstel van de molen en het kaprijp zijn van de bomen als gevolg van genoemde omstandigheden aanzienlijk zal worden bekort.

Ter illustratie volgt een foto-serie van de Kloostermolen met omgeving:

molentocht
richting
molen

de molen,
naast het
bos, links
de molen-
tocht

de molen, beeldbe-
palend voor het
landschap

uitwatering,
met het ge-
gin van het
Vismaar

Vismaar, rich-
ting boerderij
Gebr. Bos

Vismaar, voor-
bij boerderij
Gebr. Bos

laatste
gedeelte
Vismaar

... van zuiden van Gar-
... al zien. De Klooster-
... laatste
... gedeelte
... Vismaar
... rentuurd

... 1979 uitvoerig be-
... er medeliding van
... willek Nijven. Van
... - Van kopieën in-
... gronden ter doormidding met het Waterschap Fivellings en de Zuiver-
... kavelingscommissie. Deze route - Van welke zijde ook - werd nimmer
... ontworpen.

... Deze gaat er niet slechts geruchten over verplaatsing van de molen
... naar trema is er sprake van het aantrengen van een dam in het Vis-
... maar, waarbij de functie van deze communale waterloop verloren
... zal gaan. Wij vragen
... van niet in de open-
... vanden zeldig om de

uitmondung
Vismaar in
het Damster-
diep

Bijlagen
1. situatietekening
1. zwitser E. J. J. J.

verzonden naar
Politicuscommissie
Commissie van Leden
E. en W. van Leden
Waterschap Fivellings
Zuiveringscommissie

Binnenkort zal worden beslist hoe de omgeving ten zuiden van Garrelswaer er in de toekomst landschappelijk uit zal zien. De Kloostermolen speelt hierin een beslissende rol. Wij menen met het hiervoor-
vermelde te hebben aangetoond dat slechts een beslissing tot hand-
having van de molen, zowel voor nu als ook voor later, verantwoord
is.

Inzake voormeld bezwaar werd reeds op 7 december 1979 uitvoerig be-
richt aan het gemeentebestuur van Loppersum, onder mededeling van
het verloop van deze zaak gaarne op de hoogte te willen blijven. Van
genoemde uiteenzetting werden - daartoe verzocht - twee kopieën na-
gezonden ter doorzending aan het Waterschap Fivelingo en de Ruilver-
kavelingscommissie. Enige reactie - van welke zijde ook - werd nimmer
ontvangen.

Thans gaan er niet slechts geruchten over verplaatsing van de molen
maar tevens is er sprake van het aanbrengen van een dam in het Vis-
maar, waardoor de functie van deze eeuwenoude waterloop verloren
zal gaan. Wij vrezen derhalve dat er een ontwikkeling gaande is, die
men niet in de openbaarheid wenst, doch die grote landschappelijke
waarden nabij ons dorp op grove wijze zal aantasten.

Wij doen daarom een dringend beroep op Uw commissie, voor zoveel
zulks mogelijk is, te bevorderen dat de Kloostermolen op de huidige,
historische, plaats blijft gehandhaafd en dat aantasting van het
aanzien en van de functie van het Vismaar door het aanbrengen van
een dam, wordt voorkomen.

Bijlagen:

1 situatieschets
1 notitie K.N.M.I.

Met hoogachtung,

De gemeentelijke commissie dorpsvernieuwing
Garrelswaer (p/a Rijksweg 45)

verzonden naar:

Molencommissie	15 x
Gemeenteraad van Loppersum	1 x
B. en W. van Loppersum	1 x
Waterschap Fivelingo	1 x
Ruilverkavelingscommissie	1 x

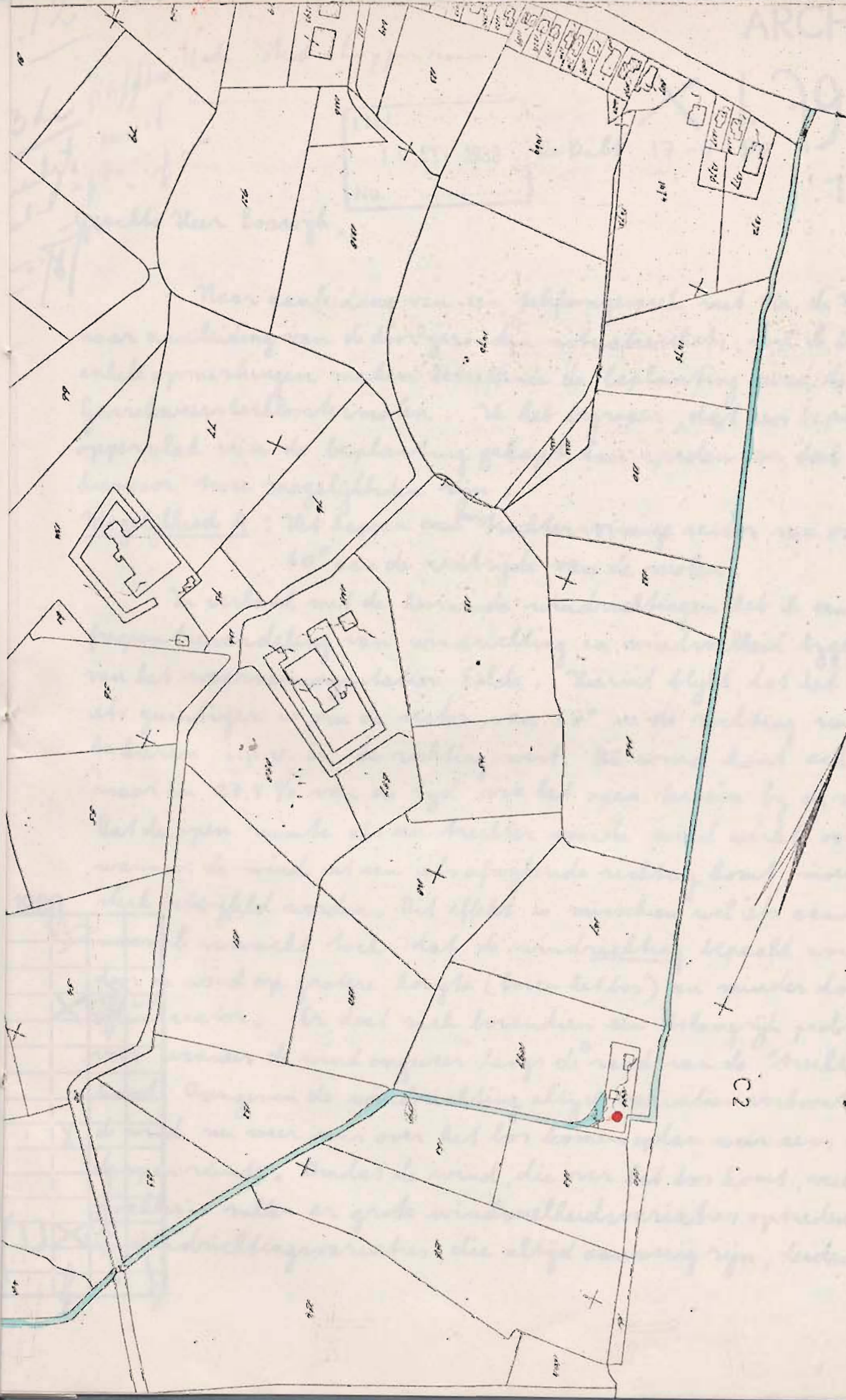
G. J. Heeres

H. J. Lalkens

H. Schenkel

J. Schilthuis

H. Waijter

C2

E2

door de aanwezigheid van de bosrand tot windsnelheidsvariatie
 Ik denk, dat dit voor het bedrijven van de molen erg verwekt.

Mogelijkheid B: Het kappen van alle bomen rond de molen
 tot op 200 m afstand.

In dit geval hebben we te maken met een open
 terrein van 200 m rond de molen en dus voor alle windrichtingen
 een zeker mate van windbelemmering. De windreductie by
 door het volgroeide populierenbos op 200 m afstand is moeilijk
 exact te voorspellen. Volgens een optimistische schatting
 bedraagt de windreductie (ter hoogte van de molens) 10%;
 volgens de meest pessimistische schatting ongeveer 20%.
 Het voordeel van deze oplossing is, dat de molen by alle
 windrichtingen bruikbaar is.

Een en ander in overweging nemend, verwacht ik
 dat oplossing B voor u de beste is. Oplossing A lijkt elegant,
 maar geeft grote problemen wanneer de wind niet precies door
 de hecker komt. Bovendien is een onregelmatige wind te verwachten
 wanneer deze langs de rand van het bos komt. Met oplossing B
 is de molen waarschijnlijk vaker bruikbaar ondanks de
 matige windbelemmering. Het zou natuurlijk gunstig zijn
 wanneer de afstand van 200 m iets vermind zou kunnen worden.

Ik hoop u hiermee voldoende informatie gegeven te
 hebben om een en ander af te wegen. Wanneer u nadere uitleg
 of inlichtingen wenst kunt u altijd contact met mij opnemen.

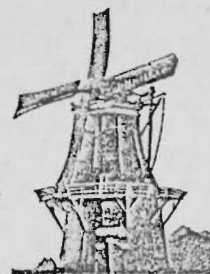
met vriendelijke groeten.

A. Belyaars

KNMI Postbus 201

3730 AE De Bilt

tel. 030-766911 ext 445

PROVINCIALE GRONINGER MOLENCOMMISSIE

postbus 630
9700 AP Groningen
telefoon 050.164809

Groningen, 22 dec. 1983.

AAN:

de Gemeentelijke Commissie Dorpsvernieuwing Garrelsw eer,
p/a Rijksweg 45,
Garrelsw eer. (9918 PC)

Geachte Commissie,

Wij danken u voor uw aan ons uitgebracht rapport d.d. 29 september 1983 over de Kloostermolen te Garrelsw eer. Wij hebben exemplaren toegezonden aan onze leden (ter bespreking in onze vergadering d.d. 17 nov. 1983), bij de afdeling van de Provinciale Waterstaat waar men zich met rijwielpadenplannen bezig houdt, terwijl bovendien de afdeling van de Provinciale Planologische Dienst waar men ruilverkavelingsplannen begeleidt, er kennis van heeft genomen.

Wij hadden reeds het genoegen omtrent de inhoud van uw rapport met de heer Schilthuis van gedachten te wisselen.

Thans schriftelijk de reactie van de Groninger Molencommissie weergevend kan ik u mededelen dat met belangstelling kennis is genomen van de inhoud van uw rapport. De strekking wordt ondersteund. Twee onzer leden zullen samen diepgaander de mogelijkheden tot een toekomstig eerherstel van de molen op de bestaande plaats onderzoeken. Gedacht wordt wederom aan een reservefunctie in het kader van de Wet Bescherming Waterstaatswerken in Oorlogstijd (B.W.O.). Daarbij werd ook in onze vergadering gesteld dat aan het aanwezige populierenbos niet een definitief karakter mag worden toegekend, zeker niet in oorlogstijd.

Wij zullen u te zijner tijd van onze verdere bevindingen op de hoogte stellen.

Hoogachtend,

B. Jongema

(secr.)